

עובדים זרים ברפת

שיחה עם ד"ר תניב רופא

משרד החקלאות

יוסי מלול – משק הבקר והחלב
hmb-malul@icba.org.il

אחד האיומים האסטרטגיים על ענף הרפת הוא ביטול הזכאות לעובדים זרים ברפת. עובדים אלה נקלטו בהצלחה רבה בעבודות הרפת, מסייעים לבעלים להתמודד עם רפת גדולה וגם שותפים לייצור חלב כשר למהדרין לצרכי השוק.

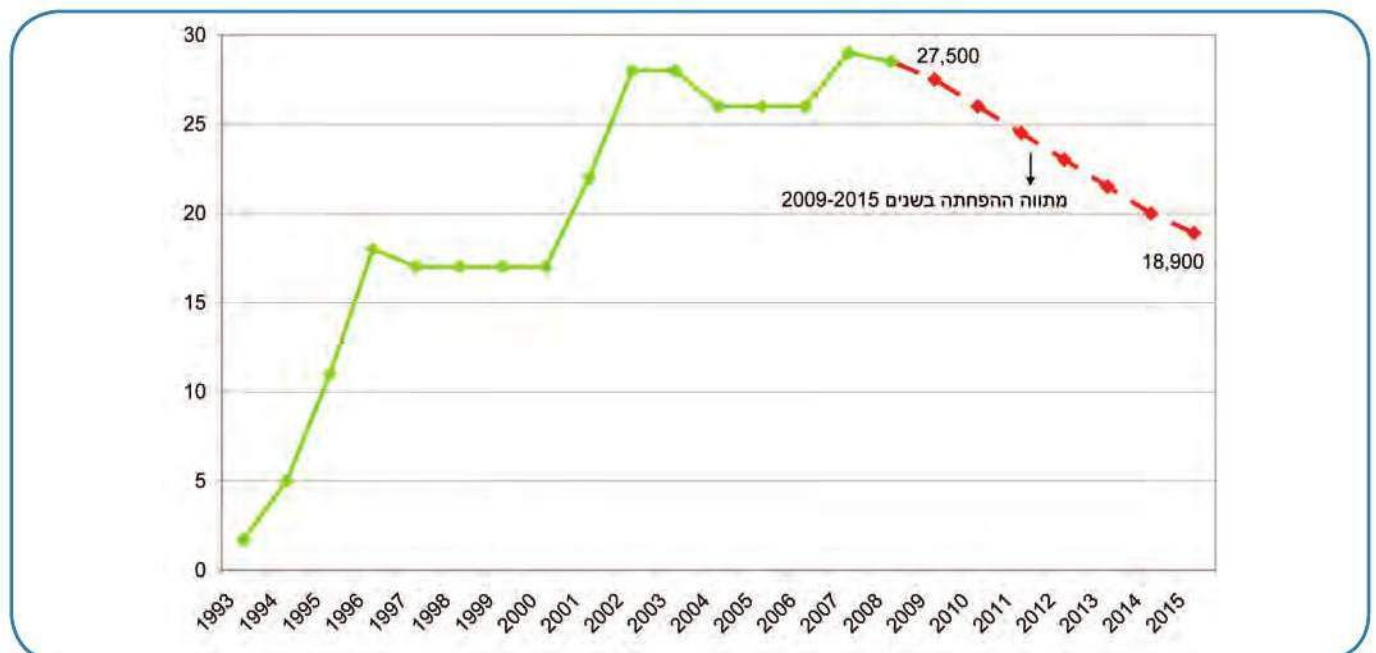
ראוי שהנחת העבודה של הענף תהיה הקטנה של מספר העובדים הזרים ומאבק לשמירה על "מנת ברזל" לצרכים ולמקומות מיוחדים.

שיחה מעניינת עם ד"ר תניב רופא האחראית על העובדים הזרים בחקלאות

והיה צורך בתגבור כוח העבודה במספר ענפים בישראל. כך עלתה בהדרגה ההקצאה לעובדים זרים בתחומים שונים ובעיקר בבניין, בחקלאות, בסיעוד ובתיירות.

עובדים זרים בתהליך גידול מתמיד

ראשית כניסתם הרשמית של עובדים זרים לישראל הייתה ב-1993 לאחר שהמצב הביטחוני הביא לסגירת השערים בפני הפלסטינאים

איור 1: מכסת ההיתרים לעובדים זרים בענף החקלאות ומתווה ההפחתה בשנים 2009-2015 (אלפים)

2. בקנה אחד עם מטרות העל של חקלאות ישראל:

- א. אספקת תוצרת חקלאית;
- ב. עידוד פריסת היישובים בפריפריה - הערבה, רמת הנגב, יישובי הגדר בצפון ועוטף עזה.
- ג. קידום ועידוד של תכניות חקלאיות אקולוגיות - שמירה על מקורות המים ומשאבי טבע, קליטת פסולת עירונית, בוצה וגזם, פיתוח ריאות ירוקות ושמירה על שטחים פתוחים" (מתוך טיוטת דוח הוועדה" (קטעים מתוך טיוטת דוח הוועדה).

ד"ר תניב רופא מ"מ מנהל הרשות לתכנון (חקלאות וכלכלה) ואחראית על נושא העובדים הזרים בחקלאות במשרד החקלאות, הייתה חברה בוועדת אקשטיין מטעם המשרד ויש לה אמפתיה גדולה לחקלאות בכלל ולרפת בפרט.

גם היא מדגישה ש"אחוז העובדים הזרים הקבועים בחקלאות הישראלית מהווה אחוז נכבד מכוח האדם בענף ושיעורו אף גבוה מיתר מדינות העולם המערבי.

אף אחד לא רוצה לצמצם את השטחים החקלאיים, אנחנו רוצים שישיכו להתפרנס מחקלאות ומבינים שהרפת מהווה עוגן תעסוקתי ויקרה ללב כולם"

האתגר הגדול של תניב וחבריה הוא כיצד מפחיתים בצורה מתונה את מספר הזרים ויוצרים חלופה ראויה לעבודתם - "אסור לשכוח שבסופו של יום מוטל עלינו להגיע ל-70% ממכסת העובדים שהייתה ב-2008"

הסכם המפנה

בחודש מאי 2009 נחתם הסכם, בין משרד האוצר, משרד החקלאות והתאחדות חקלאי ישראל, שמטרתו להקטין את מספר העובדים הזרים ב-30% מ-28,500 בשנת 2008 ועד ל-18,900 בשנת 2015 וזה אף אושר בחוק ההסדרים 2009.

בצד ההפחתה במספר העובדים יזכו החקלאים, כחלק משלים בהסכם, לתמיכה משלושה סוגים:

1. מיכון וטכנולוגיות חוסכי כוח אדם
 2. מחקר ופיתוח מיכון חוסך עבודה.
 3. תמיכה נדיבה בהעסקת עובדים ישראלים.
- סך כל התמיכות מגיע ל-325 מיליון ₪ ל-5 שנים מחד, יש החלטות ממשלה לצמצום מספר העובדים הזרים ומנגד, לא רוצים לפגוע בחקלאות ובהיקף השטחים המעובדים והחלב המיוצר. האתגר הגדול של תניב וחבריה הוא כיצד מפחיתים בצורה מתונה את מספר הזרים ויוצרים חלופה ראויה לעבודתם - "אסור לשכוח שבסופו של יום מוטל עלינו להגיע ל-70% ממכסת העובדים שהייתה ב-2008".

מענקים יפים לסייע ברכישת רובוט

מספרם של העובדים הזרים בחקלאות בישראל עלה בהתמדה מאז תחילת שנות ה-90. בשנת 2008 מכסת ההיתרים להעסקת עובדים זרים בחקלאות עמדה על 28,500; 2,500 ממכסת ההיתרים הייתה מיועדת לעידוד היצוא, והעובדים הזרים היו כ-32% מהמועסקים הקבועים בחקלאות.

במערכת הציבורית הישראלית התפתחו לחצים, גדלים והולכים, להקטין מאוד את מספרם של העובדים הזרים: הם תופסים את מקומם של עובדים ישראלים חסרי הכשרה מקצועית, מקטינים את השכר המשולם לעובדים ישראלים אחרים ויוצרים חלופה אטרקטיבית למעסיקים שונים, כולל פעולות חריגות בתנאי גיוסם בחו"ל, בקליטתם בארץ, באופן אחזקתם ועוד.

הפעולות להקטנת מספר העובדים הזרים

התחילה פעולה ממשלתית להקטנת מספר העובדים הזרים החוקיים והבלתי חוקיים - ענף ההסעדה והתיירות ירדו לאפס עובדים למעט, אנשי מקצוע מיוחדים. בבניין ירדו מ-70,000 עובדים בשנת 2002 ל-7,000, מתוך כוונה לרדת לאפס עובדים.

נשאר ענף הסייעוד שבו יש הסכמה רחבה בדבר נחיצותו וכן ענף החקלאות עם מורכבות מיוחדת.

"באפריל 2007 אימצה ממשלת ישראל את האג'נדה הכלכלית-חברתית לישראל 2008-2010, שאחת ממטרותיה העיקריות היא צמצום ממדי העוני, תוך עידוד הצמיחה, "כאשר המפתח מצוי בעידוד תעסוקה (של ישראלים) עם שכר הולם ואופק כלכלי" (המועצה הלאומית לכלכלה, 2007). בעקבות החלטת ממשלה מספר 1586 מיום 22.04.2007 הוקמה ועדה בין-משרדית ליישום המלצות מסמך האג'נדה. בהמשך קמה "הוועדה לעידוד תעסוקת ישראלים והקטנת מספר העובדים הזרים בחקלאות", בראשות המשנה לנגיד בנק ישראל, פרופ' צבי אקשטיין.

עם תחילת עבודתה, הציבה הוועדה כמטרה את השגתם של שני יעדים אשר הנחו אותה בהמלצותיה:

1. עידוד התעסוקה של ישראלים וצמצום מספרם של העובדים הזרים בענף החקלאות

טבלה 1. מתווה הפחתת מכסת העובדים הזרים בענף החקלאות מ-27,500 בשנת 2009 ל-18,900 בשנת 2015

שנה	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
המכסה השנתית	27,500	26,000	24,500	23,000	21,500	20,000	18,900

נקפוץ ל"ברכת החלב"

עובדים זרים ברפת נכנסו בדלת הראשית בתחילת הרפורמה והיה קל לכולם לבלוע את הנושא כי היה מדובר במאות בודדות של עובדים - עובד אחד לכל רפת מעל ל-500 אלף ליטר מכסה. השר ישראל כץ החיל את ההחלטה על כל הרפתות, כולל הקטנות ביותר.

השינוי החל עם קבלת החלטות הממשלה, תניב: "משנת 2008 הקצינו עובד לכל רפת מעל ל-350 אלף ליטר מכסה וקבענו בכללים שמי שיש לו רובוט מעל לשנתיים לא יהיה זכאי לעובד זר, ראינו ברובוט מחליף לעובד זר.

זיהינו ברובוט פתרון, אולי לא מיטבי ומלא, וידרוש התאמות. בכל מקרה, מדובר בפעולה עם תחליף לעובד זר, להבדיל מקטיף של פרחים או פלפלים. רובוט מחליף יפגע במינימום בענף הרפת."

לתניב ברור שירידה כוללת של 30% היא משמעותית מאוד ולחקלאי הבודד זו מכה שיש להתארגן לקראתה. היא לא מקלה ראש ומגלה הבנה גדולה למצוקה האישית של החקלאי שצריך גם להתמודד עם אסונות טבע, קיצוצי מים, שערי מטבע ועוד מכות

מדוע הרובוט מקבל התייחסות מיוחדת ולא נכלל כמו כל המכונות שבהסדר?

"הגענו למסקנה שהרובוט הוא מכונה שיודעת לתת מענה טוב לנושא חיסכון בכוח אדם ברפת ולכן החלטנו להכליל אותו ברשימת המכונות שזכאיות למענק תוך ויתור על עובד זר. הוא זכה לנוהל ייחודי בגלל שתי סיבות:

1. הרובוט הוא מכונה יקרה באופן יחסי ואם היינו מחילים את הנוהל הרגיל המענק היה 80,000 בגין עובד זר אחד והמיומן היה פחות מ-20% וכך לא היה כל עידוד לכניסה לטכנולוגיה. חשבנו שברפורמה חלק מהרפתנים קנו רובוט, חלק גדול יותר שדרגו את מכוני החליבה ואין להם צורך ברובוט - סביבת העבודה סבירה וניתן להכניס עובד ישראלי.
 2. חשבנו שלא כל ציבור הרפתנים יבחר ברובוט ואם נציע צעד מרחיק לכת, מחירי הרובוט ירדו, השירות יהיה יותר זמין והממשק הכללי יהיה יותר נגיש.
2. הגענו למסקנה שנכון יותר לאגום את כל הזכאויות של הרפתנים ולחלק את הזכאות לכל המעוניינים. כך יישאר מלוא התקציב לציבור הרפתנים רוכשי הרובוטים.

מדוע הרובוט מיועד רק לאלו שמעסיקים עובד זר? נכון והוגן לפתוח לכל רפתן שרוצה גם אם הוא עובד לבד ברפת.

לתניב קשה עם השאלה, שהרי אי אפשר להעניש דווקא את אלה שלא לקחו עובד זר: "כיום כל מי שרוצה ומעסיק עובד זר זכאי למענק. אנחנו בודקים כיצד להכליל גם את אלה שמעסיקים ישראלים, עדיין אין לנו תשובה טובה. אנחנו עובדים על העניין".

ד"ר תניב רופא

אחרי ההחלטה על היקף המסגרת המוקצצת צריכים בשנים הקרובות, במשרד ובהתאחדות חקלאי ישראל, לזהות את הפעולות שאין בהן חלופה למיכון ולעובדים ישראלים - לאיזה פעולות יש תחליף ולאיזה אין. "התפקיד שלנו לראות בכל שנה איך מקצצים על פי המתווה, מכניסים מכונה במקום עובדים זרים וגורמים לנזק מינימלי לחקלאות, תוך שמירה על היחידות הקטנות."

לתניב ברור שירידה כוללת של 30% היא משמעותית מאוד ולחקלאי הבודד זו מכה שיש להתארגן לקראתה. היא לא מקלה ראש ומגלה הבנה גדולה למצוקה האישית של החקלאי שצריך גם להתמודד עם אסונות טבע, קיצוצי מים, שערי מטבע ועוד מכות.

עלות רכישת הרובוט

בימים אלה יש התעניינות גדולה של רפתנים ברכישת רובוט חליבה. החברות מנסות לרוץ בין החברים כדי להציג את הרובוט ולהביא הצעות מעניינות לאלה שבשלים להכניס רובוט.

עד לפני שנה עלות הרובוט הייתה כ-650,000 ₪ מאז, צנח מחיר האירו מ-5.95 בשיא ועד ל-4.65 שקל לאירו, שזה בערך, ירידה של כ-130,000 ₪. אם יהיה מענק של 200,000 ₪ ממשרד החקלאות אזי מחיר הרובוט ירד לפחות מ-350,000 ₪ מותקן ברפת.

החברות נותנות ביטחונות לבנק שנותן הלוואה ל-10 שנים ללא ביטחונות של הרוכש וכך ההחזר החודשי יהיה כ-2,700 ₪ לחודש לכל התקופה.

האם זה הרבה? תלוי במצבו של הרפתן בתחומים נוספים: עומס הלוואות, מצב מכון החליבה, מצבת העובדים ברפת, בן ממשך ועוד שיקולים.

רפת שיתופית אחת (יסודות) כבר החליטה לרכוש 5 רובוטים במקום מכון החליבה הישן.

כל אחד יעשה את החשבון הפרטי שלו ויקבל החלטה אם הוא ממשיך את ההליך. אם כן, יש להירשם במחוז המשרד עד 15.7.2010 ולא נשאר הרבה זמן. ■

מעבר למחיר הרבובט יש גם הוצאות התאמה נוספות ברפת בשיעור של כמה עשרות אלפי שקלים - תניב הבטיחה לבחון את הנושא בחיוב כדי להגדיל את האטרקטיביות של הרבובט ולנצל במקסימום את התקציב המיועד לכך.

"הרבובט יכול לחליף כוח אדם וזה גם מנוף לקליטת צעירים ובנים. זו רפת מתוחכמת, העבודה הניהולית יותר משמעותית והרבובט מעצים את העבודה הניהולית ברפת - זה גם מסתדר עם הראייה שלנו את הענף בטווח הארוך".

כמה אתם מעריכים יירשמו לקול קורא ואיך מבטיחים שהתקציב ימוצה עד תום?

"בשלב ראשון מחלקים את ה-15 מיליון בין כל הנרשמים, צריך רק למלא את הטופס ולשלוח. בסוף יולי, לאחר בדיקת כל הטפסים, נדע מהו אחוז המימון המינימלי לכל רבובט שהוגשה בגינו בקשה. בנובמבר נדע כמה נרשמים הגישו הצעת מחיר יותר מחייבת ואז, אם לא כולם יגישו, שיעור המענק יגדל וכך ננצל את מלוא התקציב עד לשיעור המרבי של המענק - 40% מההשקעה הכוללת או 200,000 ₪ הנמוך מבין השניים".

רכישת רבובט חליבה - תקציר מ"קול קורא" של משרד החקלאות

● מספר הבקשות שמומשו (באמצעות מילוי והגשת טופס בקשה של מנהלת ההשקעות למחוז עד ליום 15.7.10).

● שיעור המענק המרבי, כאמור.

4. תחולת נוהל התמיכה

הזכאים לתמיכה הם רפתנים בעלי היתר לעובד זר ברפת שבבעלותם.

רפתן רשאי להגיש בקשה לרכישת יותר מרבובט אחד, בהתחשב בהיקף מכסת החלב של הרפת שבבעלותו ובמצאי הרבובטים בה.

5. תנאי סף לקבלת התמיכה

1. בעלות על מכסת חלב וזכאות להיתר לעובד זר בגין הרפת.
2. אישור על ניהול ספרי חשבונות ורשומות לפי חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות).
3. אישור ניכוי מס במקור.
4. במידה שהמבקש מייצר במסגרת שותפות (הבקשה תוגש על שם בעל המכסה שהרפת נמצאת במשקו) ויש להגיש אישור מנהל המכסות על ייצור במסגרת שותפות
5. רישיון עסק לרפת
6. משרד החקלאות רשאי לדרוש כל מסמך נוסף לשם טיפול בבקשה.

מועד אחרון להגשת הבקשה - 15.7.10.

הנחיות לאופן הגשת הבקשה - יש למלא את טופס הבקשה ולהגישו למחוזות משרד החקלאות.

במסגרת הקטנת מכסת העובדים הזרים בחקלאות, זכאותו של ענף רפת החלב לעובדים זרים תקטן באופן ההדרגתי הבא:

1. שנת 2011: לא יינתן היתר לעובד זר ברפת לחקלאי בעל זכאות ליותר מ-5 עובדים זרים בגין גידולים אחרים, בנוסף על הרפת.
2. שנת 2012:
 - א. לא יינתן היתר לעובד זר ברפת למי שמימש את זכאותו לרבובט חליבה על פי נוהל זה.
 - ב. לא יינתן היתר לעובד זר ברפת לחקלאי בעל זכאות ליותר מ-2 עובדים זרים בגין גידולים אחרים.
3. שנת 2013 ואילך - מגמת ההפחתה בהקצאת היתרים לעובדים זרים המועסקים ברפת החלב תימשך, בהתאם למדיניות שתקבע על ידי משרד החקלאות. ■

תמיכה לרכישת רבובט חליבה לרפת המיועדת לרפתנים המעסיקים עובד זר

1. מטרת התמיכה

מתן תמיכה מתקציב המדינה לרפתנים מעסיקי עובדים זרים להשתתפות במימון רכישת רבובט חליבה לרפת

2. רקע

רפת החלב מעסיקה עובד זר יחיד לכל רפת, וזאת על פי הקריטריונים להקצאת עובדים זרים בחקלאות.

עם חתימת הסכם העקרונות לנושא הקיצוץ בעובדים זרים ומתוך מגמה ליעיל את ממשק החליבה ברפתות, מוצע לקדם הכנסה של רבובטי חליבה למשק החלב. רבובטי החליבה הם המיכון היעיל ביותר לחיסכון בתשומת עבודה ברפת, ומאפשר, בין היתר, הקטנת התלות בעבודת אדם ושיפור איכות החלב.

למרות האמור לעיל, לעניין יעילות השימוש ברבובט החליבה, לאור עלותו הגבוהה של הרבובט, הרי שמודל התמיכה שנקבע ב"נוהל מיכון חוסך כ"א" (לפי נוהל זה ניתן לתמוך ברפתן, בסך של לא יותר מ-80 אלש"ח), לא מתאים לתמיכה ברכישת רבובט. בנוסף, לאור הליך הרפורמה שהתקיים בענף הרפת, ברור כי לא כל המשקים יבחרו ברכישת הרבובט, שכן ברפורמה שודרגו לא מעט מכוני חליבה, אשר אין טעם להחליפם כיום ברבובט.

לאור האמור לעיל, הוחלט לרכז את הזכאות הנובעת מחלקו היחסי של ענף הרפת במסגרת הסכם עקרונות, אשר עומדת על כ-15 מלש"ח, וליעד את כולה לרכישת רבובטי חליבה. כל זאת לתמיכה בהליך הפחתת התלות של ענף הרפת בעובדים הזרים, כאמור לעיל, ובהתאם לתהליך שיוצג להלן.

3. פרטי התמיכה

התקציב המיועד לתמיכה על פי נוהל זה (סך של 15 מלש"ח) יחולק בשלמותו בין הרפתנים, אשר יגישו בקשתם עד למועד האחרון הקבוע בנוהל זה ואשר יעמדו בתנאי הסף שייקבעו להלן. שיעור המענק המרבי לרפתן לא יעלה על 40% מגובה ההשקעה לרכישת הרבובט ולא יעלה על סך של 200 אלש"ח, לפי הנמוך מביניהם.

שיעור המענק הסופי לרפתן ייקבע בהתאם למספר הרבובטים שיוגשו בקשות לרכישתם עד למועד הקובע לקביעת הזכאות ובכפוף ל:

תניב קוראת לרפתנים להירשם ולהיכנס לתהליך שאולי גם יבשיל לכניסה לטכנולוגיה.

הכנסת רובוטים לענף כמנוף להפחתת עובדים זרים בהסכמה

החלטת הוועד הממונה של ההתאחדות 23.5.10

"יעקב סקר את הרעיון המתגבש בעניין הכנסת רובוטים כחלופה לעובד זר באופן וולונטרי.

עיקרי הרעיון הוא כי משרד החקלאות יתמוך ברכישת רובוט ויקצה מענקים עד 40% מעלות רכישתו. כפועל יוצא מהשתתפות המדינה, הרפתן יוותר ב-2012 על העובד הזר. a

דעות החברים שהועלו היו כי על הענף לתת את חלקו כחלק מהקיצוץ הכללי, אך חייבים להיאבק בכדי שתקבע "מנת ברזל" של עובדים זרים לענף הרפת. בין היתר, יש לקחת בחשבון את הצורך בייצור חלב מהדרין אשר בחלקים מסוימים מהארץ, לא ניתן לביצוע על ידי גויים אזרחי המדינה.

יש להצטרף למאבקה של ההתאחדות חקלאי ישראל בנושא זה ולהיות שותפים לכל הסדר שיירקם בעתיד." ■

הגענו למסקנה שנכון יותר לאגום את כל הזכויות של הרפתנים ולחלק את הזכאות לכל המעוניינים. כך יישאר מלוא התקציב לציבור הרפתנים רוכשי הרובוטים

על השאלה מה המדיניות הכוללת של משרד החקלאות בנושא עובדים זרים ברפת, אין לתניב תשובה ברורה כיום - זה יהיה תלוי באיזון שצריך להתבצע בין הקיצוץ הכולל של 30% ממכסת העובדים, לבין החלופות הטכנולוגיות של כלל ענפי החקלאות.

ההמלצה שלי - ראוי שחברי הענף יבצעו, כבר היום, חשיבה מעמיקה על האיומים בנושא עובדים זרים במשקם ובמקביל, לפעול במשותף להשיג

"מנת ברזל" לקבוצות מיוחדות בענף. ■

מסגרות לחקלאות, לתעשייה, ולמגזר הפרטי: בניית קונסטרוקציות/עבודות צנרת/אינסטלציה/ופלב"מ

אנו קיימים מזה 39 שנים

ומתמחים בתחומים:

- בניית רפתות כולל עבודות תשתית ובטון
- בניית דירי צאן כולל עבודות תשתית ובטון
- בניית מכוני חליבה מסוגים שונים ובהם מוטות חזה נעים וכלבים חשמליים מסוגים שונים
- בניית לולים לעופות והודים ובהם לולי אימון פיטום
- בנייה לתעשייה כגון: בניית מפעלים, הרכבה ותחזוקת מכונות
- ביצוע עבודות צנרת ואינסטלציה הכוללות הנחת רשתות קווי מים ומערכות ללא הגבלת קוטר
- עבודות פלב"מ (פלדה בלתי מחלידה = נירוסטה) ובנוסף, אנו מבצעים עבודות שוטפות לתיקונים ושיפורים ברפתות על בסיס יומי או על בסיס קבלני (נתון לבחירת המזמין)

ביצוע פרויקטים תוך הקפדה על רמה גבוהה ביותר

מיכאל ווייס עבודות מתכת

ת.ד. 3198 עפולה מיקוד: 18130
פקס' 04-6490964 נ"ד 052-6706401
דוא"ל: mica.weiss@gmail.com